

Jolanta SZULAKOWSKA
Akademia Muzyczna, Katowice
poliwoda@autograf.pl

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ JAKO CEL EDUKACJI KULTUROWEJ – KSZTAŁTOWANIE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO NA PRZYKŁADZIE AKADEMII AKTYWNEGO SENIORA I MIEJSKIEGO DOMU KULTURY „KOSZUTKA” W KATOWICACH

Streszczenie. Celem autorki jest refleksja nad zagadnieniem metod kreacji społecznej aktywności poprzez akcje kulturowe w celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju społecznego. Oparciem dla rozważań jest schemat społecznej aktywności: pytanie – wyzwanie – czynna odpowiedź – zmiana. W tekście przypomniano wybrane opinie naukowe (J. Koziński, J. Nikitorowicz, I. Krzemiński, P. Sztompka, E. Abramowski) oraz dokonano przedstawienia obrazu praktycznej realizacji procesu aktywizacji społecznej na przykładzie Miejskiego Domu Kultury „Koszutka” oraz Akademii Aktywnego Seniora w Katowicach. Do tego obecnego wywodu należy konkluzja o ważnej funkcji, jaką w procesie kształtowania zrównoważonego rozwoju obywatelskiego pełni dobrze zorganizowana edukacja kulturalna na poziomie lokalnym.

Celem tekstu, obok ukazania bardzo dobrze prowadzonej placówki kulturalnej, jest podkreślenie wagi wychowania obywatelskiego poprzez czynne uczestnictwo w kulturze, szczególnie w starszym wieku.

Słowa kluczowe: edukacja kulturowa, zrównoważony rozwój, aktywność społeczeństwa obywatelskiego, Dom Kultury „Koszutka” Katowice

THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT AS THE TARGET OF THE CULTURAL EDUCATION – STIMULATION OF THE CIVIL SOCIAL ON THE EXAMPLE OF THE ACADEMY OF ACTIVE SENIOR AND COMMUNITY CENTER „KOSZUTKA” IN KATOWICE

Abstract. The main point of this article is to present the process of cultural education and stimulation of social activity of contemporary civil society. These actions are to create the state of the social sustainable development. All reflections are constructed on the grounds of the schema: question – challenge – active response – change. The author explore some of the scientific opinions (J. Koziński, I. Krzemiński, P. Sztompka, E. Abramowski) and take as for

examples the Academy of the Active Senior and the Community Center „Koszutka” in Katowice. The two targets of this article are to describe this cultural center and to underline the importance of the cultural education in the process of creating the social sustainable development.

Keywords: cultural education, sustainable development, civil society activity, Community Center Katowice

1. Wprowadzenie

Aksjomatyczne „miasto jest tekstem” (za Władimirem Toporovem) i, z drugiej strony, przekonanie o postmodernistycznych fundamentach komunikacji jako kodów symbolicznych¹, które w praktyce ujawniają się na płaszczyźnie m.in. animacji kultury, w formach budowania obywatelstwa kulturowego, co szczególnie, jak poświadcza autor, realizuje się w Ameryce Łacińskiej – stanowią podstawę niniejszych poszukiwań „dyskursów edukacyjnych w przestrzeni miejskiej”². To w tym środowisku z zasobów kultury korzystają wszelkie inicjatywy artystyczne: „w tym kontekście kultura-jako-zasób jest jedynie pretekstem do działań edukacyjnych, artystycznych i kulturalnych, które przyjmują postać hybrydyczną – wychodzą od zastanej wiedzy, ale przekształcają ją w nową wartość wynikającą z aktywności działających osób i grup, które w istocie zreinterpretują istniejące zasoby, tworząc z nich zbiór otwarty na kolejne przekształcenia”³. Taki model kultury pozainstytucjonalnej o nieustannie zmieniającej się, a zarazem koherentnej ofercie, autor nazywa typu *insert*⁴, otwartą.

Ponadto jesteśmy w kręgu filozofii kultury autorstwa **Józefa Kozielskiego**, jego koncepcji transgresji kultury, oddziałującej w funkcji poznawczej, motywacyjnej, instrumentalnej i emocjonalno-afektywnej⁵. Z tych wymienionych segmentów najbliższe niniejszym rozważaniom są funkcje – motywacyjna i instrumentalna – prowadzące w kierunku zrozumienia siebie i świadomości potrzeby osobistej przemiany, przełamania własnych kompleksów, samoizolacji, niewiary w siebie, co stymuluje prostą zdolność komunikacji, a w konsekwencji rozpoczyna procesy socjalizacji, czyli zrównoważonego rozwoju całego społeczeństwa lub znacznej jego części, w wymiarze lokalnym czy wręcz globalnym.

Skoro kultura jest komunikacją i „zawiera w sobie immanentny dialog”, a idea dialogu zawarta jest w edukacji, co w sumie „pozwala stawać się w pełni świadomym i twórczym, zdolnym do aktywnej samorealizacji”⁶, wszelkie starania w założeniu powinny determinować

¹ Burszta W.J.: Praktykowanie kultury. Szkic do problemu, [w:] Ilczuk D., Ratajski S. (red.): Edukacja poprzez kulturę. Kreatywność i innowacyjność. Warszawa 2011, s. 59-76.

² Kamińska K. (red.): Miejskie wojny. Edukacyjne dyskursy przestrzeni. Wrocław 2010.

³ Burszta W.J.: op.cit., s. 62-63.

⁴ Ibidem, s. 70.

⁵ Kozielski J.: Transgresja i kultura. Warszawa 1997, s. 181.

⁶ Nikitorowicz J.: Edukacja regionalna i międzykulturowa. Warszawa 2009, s. 25.

ewolucję wspólnoty rodzinnej, sąsiedzkiej, regionalnej czy wręcz międzykulturowej. Każdy rodzaj podejmowanych akcji, mających przybliżyć zrównoważony rozwój w kategorii stosunków społecznych, jest pożądany i nigdy nie występuje w nadmiarze, zwłaszcza w tak młodej demokracji jak polska. **Marian Śnieżyński** analizuje dialog⁷ jako proces wynikający ze wzajemnej akceptacji i możliwy do zrealizowania poprzez edukację.

Poniższe wnioski zostały wyprowadzone na podstawie wywiadu z dyrekcją, badania dokumentów (foldery, afisze, kronika domu kultury, materiały wewnętrzne), obserwacji i uczestnictwa w niektórych imprezach placówki oraz sondażu diagnostycznego z uczestnikami akcji⁸. Poszczególne akcje kulturalne można traktować jako działania empiryczne, których skutki oceniają sami uczestnicy poprzez wypowiedzi, a przed wszystkim poprzez swoją liczebność. Konstrukcja logiczna natomiast ukształtowana jest w oparciu o interdyscyplinarnie pojmowaną humanistykę w jej odgałęzieniu humanistyki stosowanej, na podstawie też wymienionych pism współczesnych autorytetów w dziedzinie filozofii kultury, w rozumieniu kultury dialogu, a właściwie edukacji poprzez kulturę.

Tezy obecnego wywodu, podane szczegółowo w zakończeniu, sprowadzają się do ważnej i wielorakiej funkcji, jaką w procesie kształtowania zrównoważonego rozwoju obywatelskiego pełni mądrze i rozlegle zorganizowana edukacja kulturalna na poziomie lokalnym, wypełniająca się w szeregu akcji skierowanych do mieszkańców dzielnicy, a mająca na celu ich aktywizację, poszerzenie wiedzy, intensyfikację społecznej integracji i poprawę własnych umiejętności.

Celem tekstu jest zainteresowanie procesem wychowania obywatelskiego, uzyskiwanego poprzez czynne uczestnictwo w kulturze, zwrócenie uwagi na funkcję kultury w poprawie samooceny, w rozwoju własnej osobowości i umiejętności oraz wielu innych stanów psychicznych, co ważne jest szczególnie w starszym wieku. Pośrednim zamierzeniem jest także ukazanie bardzo dobrze zorganizowanej i szeroko działającej placówki, spełniającej rolę centrum aktywizacji swojej lokalnej społeczności w każdym wieku, trafiającej do najróżniejszych zainteresowań i wielu aktywności swoich słuchaczy.

2. Dialog kultur w funkcji elementu wychowania obywatelskiego

Wyzwaniem edukacyjnym jest naznaczony przez **Jerzego Nikitorowicza** dialog kultur⁹ realizowany przez edukację międzykulturową, rozumiany jako nabywanie „kompetencji do

⁷ Śnieżyński M.: Dialog edukacyjny. Kraków 2001.

⁸ Apanowic J.: Metodologia ogólna. Gdynia 2002.

⁹ Nikitorowicz J.: Wartości etosu jako podstawa kształtowania się tożsamości wielokulturowej, podłoże konfliktów kulturowych i cel edukacji międzykulturowej, [w:] Świat wartości i edukacja międzykulturowa. Cieszyn-Warszawa 2003, s. 51.

komunikacji międzykulturowej”¹⁰, czyli postawa otwartości na innych, motywacja do wzbogacania siebie i innych, co ma za zadanie przeciwdziałać dokonującej się „segregacji, izolacji kulturowej, zamykaniu się i tworzeniu kulturowych gett czy bezkrytycznemu uleganiu tendencji uniformizacji stylów życia”¹¹.

Mówi o tym w swojej teorii spotkania, inkontrologii, **Andrzej Nowicki**¹², akcentując cel owego dialogu, jakim jest wzbogacenie się, podjęta od nowa interpretacja jako nowy punkt widzenia, a skutek tego – przemiana osoby pod wpływem tego spotkania.

Rysuje się zatem nieustannie restytuowany model: **pytanie – wyzwanie – czynna odpowiedź – zmiana**. Nie jest to istotne jedynie w wymiarze indywidualnym, lecz kreuje rzeczywistość ogólnospołeczną, lokalną czy wręcz globalną. Takie właśnie drobne kroki, mające cudowną zdolność rezonansu, stanowią ów fundamentalny moment przemiany świata – wszak Luter napisał jedynie list.

Edukację jako ważną sferę wychowania obywatelskiego postrzega **Andrzej Bogaj**, akcentując jej rolę kształcenia służby dla m.in.: demokracji, wielokulturowości, zdrowia, indywidualnego rozwoju i autokreacji¹³. W kontekście owych refleksji nie sposób nie przywołać dawnych, lecz ciągle aktualnych koncepcji kultury obywatelskiej **Edwarda Abramowskiego** (1868-1918)¹⁴, owego krytyka odgórnego przymusu, a zarazem zwolennika oddolnych inicjatyw społecznych, stwarzających nowy ustrój¹⁵. Jego postulaty czasów rodzącej się Polski porozbiorowej, wzorce pracy propagandowo-oświatowej, hasła odnowy moralnej stale pozostają wzorem, zwłaszcza w czasach przemian, kiedy ciągle aktualna jest potrzeba doświadczenia obywatelskiego. Ta kultura obywatelska wypływająca z mentalności, obok aktywności społecznej i wymiaru instytucjonalno-normatywnego rzeczywistości¹⁶, formowana na bazie indywidualnej świadomości i własnego rozwoju, w oparciu o teorię o szkodliwej alienacji ludzkiej osobowości – była podstawą jego przekonań. Po przemianie światopoglądowej promował on aktywne uczestnictwo w życiu społecznym, innowacyjność, otwartość i tolerancję, przekonywał o możliwości nauczania się takiej postawy i o szkodliwości bezrefleksyjnego posłuszeństwa.

¹⁰ Morawska I.: Dialog kultur jako wyzwanie edukacyjne, [w:] Myrdzik B., Karwatowska M.: Dialog kultur w edukacji. Lublin 2009, s. 93-104 (93).

¹¹ Ibidem, s. 93.

¹² Nowicki A.: Portrety filozofów w poezji, malarstwie i muzyce. Lublin 1978.

¹³ Bogaj A.: Wyzwania i nadzieje edukacyjne w świetle międzynarodowych raportów oświatowych. „Forum Oświatowe”, nr 1(22), 2000.

¹⁴ Sędek A.: Kultura obywatelska w ujęciu Edwarda Abramowskiego, [w:] Roguska A. Danielak-Chomać M. (red.): Współczesna edukacja kulturowa – oblicza, przemiany, perspektywy. Siedlce 200, s. 365- 370.

¹⁵ Augustyniak M.: Myśl społeczno-filozoficzna Edwarda Abramowskiego. Olsztyn 2006.

¹⁶ Ibidem, s. 212.

3. Obraz polskiego społeczeństwa obywatelskiego

Autorzy dogłębnego w swej analizie opracowania¹⁷ wskazują na istotne przyczyny słabości polskiego społeczeństwa obywatelskiego, która to konstatacja występuje zresztą w przestrzeni publicznej niejednokrotnie¹⁸. W wymienionej publikacji mówi się o wadłości aktywności obywatelskiej i o mediacji społecznej jako o brakującym ogniwie rozwoju¹⁹. Zwrócona jest ponadto w tej edycji uwaga na takie problemy, jak: fragmentaryzacja aktywności obywatelskiej, słabość prestiżu aktorów przestrzeni wspólnej i zanik dialogu społecznego²⁰.

Kultura stająca się siłą napędową kreatywności i innowacji, stymulująca zatem osobniczy rozwój, a tym samym udoskonalenie całej wspólnoty, inspirująca tak do pracy, jak i relaksu, integrująca wiele dziedzin, z gospodarką włącznie, owa „perspektywa działaniowa”, jak to określa **Piotr Sztompka**²¹ – może i powinna być platformą wypracowywania coraz to nowszych i bardziej atrakcyjnych form aktywności²², implikujących wyrównanie poziomów wiedzy i umiejętności, tak manualnych, fizycznych czy z dziedziny sztuki, jak publicznych i obywatelskich²³.

Należy w tym kontekście zwrócić uwagę na ważny raport *The Impact of Culture on Creativity* z 2009 roku²⁴, opracowany przez belgijską jednostkę badawczo-rozwojową KEA na zlecenie Komisji Europejskiej. Badano rozwój wspólnotowej kreatywności opierającej się na kulturze w czterech obszarach (gospodarka, innowacje społeczne, edukacja, kierunki rozwoju polityki państw członkowskich); edukacji dotyczy rozdział 4, koncentrujący się na procesie nauczania stymulowany kulturą.

Rozumienie kultury w zakresie edukacyjnym generuje zatem postawę pomocy w dojrzwaniu, w wyzwaniu i kształtowaniu twórczych inicjatyw²⁵, w realizacji programów rządowych czy samorządowych działających na rzecz integracji, przeciwdziałających marginalizacji społecznej²⁶. To „uczenie się w działaniu”²⁷, owo *viva activa* **Hannah Arendt**, inspiruje, pobudza, kształtuje, przemienia człowieka i w końcu tworzy nowe światy. Przeglądając się zatem bliżej podobnym inicjatywom w wymiarze lokalnym, można pokusić

¹⁷ Hausner J., Mazur S.: Państwo i My. Osiem grzechów głównych Rzeczypospolitej. Kraków 2015.

¹⁸ Krzemiński I.: Solidarność. Niespełniony projekt polskiej demokracji. Solidarność po latach. Gdańsk 2013, s. 11-18.

¹⁹ Hausner J., Mazur S.: op.cit., s. 81-83.

²⁰ Ibidem, s. 77-90.

²¹ Sztompka O.: Socjologia. Analiza społeczeństwa. Kraków 2002, s. 46-47.

²² http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag29/mag29_pl.pdf, 28.02.2017.

²³ Golka M.: Od reprodukcji kultury do kreacji, [w:] Edukacja..., op.cit.; Polak M.: O związkach między kulturą a edukacją, <http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/projekty-edukacyjne/2459-o-zwiazkach-miedzy-kultura-i-edukacja>, 28.02.2017.

²⁴ http://www.keanet.eu/docs/execsum_creativity_english%20.pdf, 01.03.2017.

²⁵ Nikitorowicz J.: op.cit., s. 32.

²⁶ Ibidem, s. 66.

²⁷ Jarvis P.: Osobowe uczenie się: uczenie się w działaniu, [w:] Jakubowski W.: Kultura jako przestrzeń edukacyjna – współczesne obszary uczenia się osób dorosłych. Kraków 2012, s. 9-26.

się o postawienie pytania, na ile takowe edukacyjne przedsięwzięcia w sferze kultury²⁸ są akceptowane i popularne, w jakiej mierze te procesy generują zrównoważony rozwój w sferze społecznej, obywatelskiej, wspólnotowej, na ile powstaje nowy ład, o większej integracji i szerszej świadomości aktywniejszych jednostek.

4. Działalność Miejskiego Domu Kultury „Koszutka” i Akademii Aktywnego Seniora w sferze kształtowania zrównoważonego rozwoju społecznego

Stąd pragnę zwrócić uwagę na ważne, moim zdaniem, i bardzo prężne instytucje w Katowicach działające na rzecz zminimalizowania owych niedociągnięć polskiej demokracji, czyli Miejski Dom Kultury „Koszutka” oraz Akademię Aktywnego Seniora, aktywne głównie w Parku Śląskim. Szereg podejmowanych przez nie akcji budzi podziw i zastanawia swoją skutecznością, popularnością oraz ciągłym poszerzaniem liczby uczestników. Współdziałanie różnych generacji, pobudzanie kreatywności, oferta dopasowana do szerokich gremiów społecznych, pogłębianie wiedzy i umiejętności, inspirowanie do życia w ruchu, wyzwalanie energii wobec istniejących ciągle jeszcze zahamowań w kwestii publicznej aktywności, wreszcie rzecz niebagatelna – ożywanie współistnienia towarzyskiego – wszystkie te, i inne, przedsięwzięcia niezwykle silnie aktywizują różne środowiska i poszczególne osoby. Działają w ten sposób na pogłębianie, pobudzanie i rozszerzanie procesu zrównoważonego rozwoju społecznego, wychowują do demokracji współuczestniczącej, obywatelskiej, świadomej, która powinna coraz mniej być podatna na manipulacje władzy i wszelkie jej wynaturzenia.

Oferta fundacji „Park Śląski” obok Akademii Aktywnego Seniora obejmuje m.in.²⁹:

- Akademicki Klub Myśli Ekologicznej,
- inicjatywę Park bez Barrier,
- Kongres „Obywatel Senior”,
- Parkową Akademię Wolontariatu,
- „Performance Wolności”,
- Kontener Kultury,
- „Akademia Dojrzałego Astronoma”,
- edycję „Gazety Parkowej”,
- naukę (języki obce, umiejętności informatyczne),
- wspólne integracyjne wycieczki seniorów z przedszkolakami i młodzieżą szkolną, wolontariat międzypokoleniowy,

²⁸ Ilczuk D., Ratajski S. (red.): Edukacja poprzez kulturę. Kreatywność i innowacyjność. Warszawa 2011.

²⁹ <http://fundacja.parkslaski.pl/>, 05.03.2017; „Gazeta Parkowa”, 24 lutego 2017.

- wspólne spotkania hobbystów (właściciele psów, bezpłatne śniadania Wielkanocne z inscenizacją, akcja Powitanie Wiosny),
- bezpłatne zajęcia, wykłady,
- nauka uczestniczenia w życiu publicznym (spotkania z prawnikiem, radnymi),
- warsztaty (dziennikarskie, taneczne, biegi, rękodzielnictwa, kulinarne),
- propagowanie życia w ruchu i akcje prozdrowotne (wspólne spacerzy, wycieczki, nordic walking, zajęcia ruchowe, spotkania z lekarzami i prawnikami).

Podobny rodzaj aktywności prowadzony jest w Miejskim Domu Kultury „Koszutka”, a oferta jest niesłychanie bogata, co skutkuje liczną publicznością.

Jak określa w wywiadzie dyrektor Domu Kultury „Koszutka” mgr Lidia Gałęziowska³⁰, celem wszelkich działań tej placówki jest rozpoznawanie potrzeb kulturalnych lokalnej społeczności i zaspokajanie owych wskazywanych czy domniemanych zainteresowań, wychowanie przez sztukę, aktywizowanie uczestników, rozwijanie ich możliwości intelektualnych i sprawnościowych. Uzyskane i opisane poniżej rezultaty można wskazać na podstawie ankiet wypełnianych przez uczestników poszczególnych akcji (do wglądu u dyrekcji), rozmów, wywiadów z pracownikami i z dyrekcją.

Placówka prowadzi bogatą działalność również w swojej filii Dąb (ul. Krzyżowa 1), w której specjalnością są zajęcia taneczne dla dorosłych i dzieci (wraz z jedynym na Śląsku programem nauki stepowania i z międzynarodowym w swoim zasięgu Świętem Stepowania, „Terpsychora”). Ten oddział Domu Kultury szczególnie wzbogaca swoją ofertę dla dzieci ze względu na liczną młodocianą społeczność Dębu, dzielnicy Katowic, ponadto dzięki sprzyjającym warunkom lokalowym organizuje wernisaże i wystawy (galeria „Za szybą”).

Istotnym forum współpracy lokalnej społeczności z władzami miasta i platformą nauki aktywności obywatelskiej jest współdziałająca z Domem Kultury Rada Jednostki Pomocniczej Samorządu Terytorialnego nr 12 „Koszutka”, dająca sposobność do wypowiedzania się obywateli, prezentowania ich postulatów czy kształtowania budżetu obywatelskiego. Placówka działa na podstawie budżetu przyznawanego z Urzędu Miasta, a na poszczególne akcje specjalne otrzymuje dotację celową, zatrudnia łącznie 21 pracowników, w tym 7 w Filii Dąb.

Ponadto pani dyrektor specjalnie zaznacza popularność wśród mieszkańców Koszutki wszelkiego typu koncertów – wszak Katowice to „Miasto Muzyki”. Koncerty te obejmują programy muzyki klasycznej, jak i lżejszej (np. „Bal u Posejdona” z piosenkami Anny German), organizowane są też zbiorowe wyjścia na koncerty do NOSPR-u. Aktywnie przedstawia się współpraca z Radiem Katowice. W grudniu 2016 roku Koszutka w swojej reprezentacyjnej placówce gościła III Wojewódzki Festiwal Talentów dzieci i młodzieży. W Domu na Koszutce nawet najbardziej oryginalne pomysły znajdują swoje odzwierciedlenie – w listopadzie ubiegłego roku odbył się wykład połączony z pokazem na temat zastosowania dronów.

³⁰ Wywiad, 15.03.2017.

Należy szczególnie zaakcentować obecność stałych bywalców zajęć w Domu Kultury, bardzo lubiących także integrującą w swym charakterze świetlicę dla seniorów (poniedziałki). Miarą docenienia tej działalności jest uczestnictwo osób z innych dzielnic miasta, jak też z innych miast (m.in. Chorzów, Piekary), a argumentacją i wskazówką dla Dyrekcji są odpowiedzi ankietowe. Najlepszym dowodem na skuteczność takich akcji kulturalnych jest kariera artystyczna wybitnego aktora Krzysztofa Globisza, wychowanka właśnie Domu Kultury „Koszutka”.

Dom Kultury ma również kooperantów swoich przedsięwzięć, np. przy organizacji Małego Konkursu Recytatorów pod patronatem miasta Katowic brały udział m.in. „Nasza Księgarnia”, czasopismo „Znak”, wydawnictwo „Sonia Draga”, teatry „Korez” i „Żabka”.

Lista aktywności w Domu Kultury Koszutka jest niesłychanie urozmaicona i zawiera m.in. takie cykliczne formy działalności, jak³¹:

- Akademia Filmu (od 2000 r.),
- Akademia Umiejętności (nauka muzyki, zajęcia plastyczne, logopedyczne, języków obcych, zespoły taneczne),
- Akademia Demokracji (spotkania z posłami, radnymi, działaczami lokalnymi),
- Tydzień Antyagresji (projekty profilaktyczno-wychowawcze dla młodzieży),
- Stanowiska – sposoby na rozładowanie agresji,
- Salon Artystyczny „Spotkania z Muzyką”, z prelekcją,
- Galeria Artystyczna,
- „Ze zdrowiem na Ty”,
- Warsztaty Teatralne,
- Z Dedykacją dla Seniorów (koncerty, wykłady, spotkania, gimnastyka dla seniorów, kursy komputerowe, warsztaty malarstwa i rysunku, kroju i szycia),
- Konferencja „Wewnętrzne Ogrody – H@rmony” (wykłady zdrowotno-edukacyjno-rozwojowe wraz z hormonalną relaksacją),
- „Poznaj Naukowca”,
- „Wiosenne Przebudzenie” (koncerty),
- „Podróże ze Sztuką”,
- wykłady, koncerty („Muzyka Moja Miłość”), wystawy, konkursy,
- spotkania z ciekawymi ludźmi z cyklu „Kulturalna Koszutka”,
- spotkania z prawnikiem, Strażą Miejską, policją (np. akcja „Bezpieczny maluch”, pokazy sztuki w więzieniu w Mysłowicach),
- prezentacje własnego hobby,
- Akademia Wolontariatu „Creator”,
- żywa współpraca z Czechami (Festiwal Bajek pod patronatem prezydentów obu miast,

³¹ Wójcik P. (red.), „Kalendarium Wydarzeń Kulturalnych”, nr 1(4), Katowice 2017; <http://www.mdkkoszutka.pl/>, 05.03.2017; foldery Domu Kultury Koszutka (październik 2016-marzec 2017).

Katowic i Ostrawy, Dni Polsko-Czeskie),

- w ramach programu unijnego z Ostrawą akcja „Przy wspólnym stole” i „Pamięć europejska” (warsztaty fotograficzne, dziennikarskie, zajęcia z historii regionu),
- dla dzieci przyjęcia urodzinowe, rozgrywki umysłowe „Sowa Mądra Głowa”, warsztaty ekologiczne, Bal Karnawałowy,
- „Klub Podróżnika”, w tym cykliczne przedsięwzięcia, np. 15. Festiwal Nordalia w 2016 r.,
- „W obiektywie”,
- Spotkania w Salonie Polsko-Węgierskim,
- Teatr Laboratorium Praktyk Teatralnych „Creatorium” (I nagroda Grand Prix 2016),
- cykl spotkań z kulturą różnych regionów Polski i świata,
- wyjazdowe warsztaty artystyczne,
- zajęcia otwarte dla dzieci i rodziców, warsztaty interdyscyplinarne dla rodziców z dziećmi „Twórczy Zakątek”, integracja międzypokoleniowa w ramach Dnia Sąsiada, organizacja gier terenowych i sprawnościowych, Turnieje Brydża Sportowego, warsztaty fotograficzne dla młodzieży i dorosłych,
- akcje okazjonalne (Pastorałki, koncerty noworoczne, karnawałowe, kolędowe, opłatkowe³², Dzień Kobiet, noc świętojańska, Dzień Dziadka i Babci, Święto Niepodległości, Wigilia),
- akcja „Zima w mieście”, „Lato w mieście”.

5. Rezultaty akcji kulturalnych w procesie wzrastania zrównoważonego rozwoju

Wyżej przedstawione różne formy aktywności społecznej prezentują rozmaite rodzaje uczenia się, jak to opisał wspomniany już Peter Jarvis³³: adaptację (świadomą i nieświadomą), naśladowanie, praktyki, instrukcję/pokaz, odkrywanie, planowanie, intuicję, refleksję podczas działania i po zakończeniu działania.

W sferze refleksji można się posłużyć częstym w kulturze toposem „ciemnego światła”³⁴ zastosowanym przez Krzysztofa Maliszewskiego: to wyłaniające się na moment z mroku iskry nowych myśli, intelektualnych impulsów, utraconych uprzednio i zlekceważonych, jarzących się, a działających na wzór energetycznych wstrząsów, prowokujących i dalekich od rutyny, strumienia ciemnych punktów, dających w sumie światło (**Elias Canetti**), czyli komplikacja obrazu poprzez wybuchowe hipotezy, a nie uproszczenie ciągu intelektualnego, stąd leksykalny

³² Od 1995 roku.

³³ Jarvis P.: op.cit., s. 17-23.

³⁴ Maliszewski K.: Ciemne iskry. Problem aktualizacji pedagogiki kultury. Toruń 2013, s. 9-30.

oksymoron. Takie są dla mnie opisane wyżej działania, często niekonwencjonalne, momentami kontrowersyjne, a na pewno przyciągające uwagę, prowadzone zgodnie z aksjomatem **Georga Kerschensteinera** – aby działania były nastrojone z nastawieniem odbiorcy³⁵.

Zastanawiając się nad rezultatami owych wielorakich działań podejmowanych przez opisane wyżej wybrane placówki kulturalne, przeglądając złożone opinie uczestników wypowiadających się w rozmowach czy polegając na oświadczeniu dyrekcji, można spróbować wyprowadzić poniższe wnioski odnośnie do wagi działań w sferze edukacji kulturalnej w procesie intensyfikacji świadomości i poszerzania wiedzy obywatelskiej, w ewaluacji zrównoważonego rozwoju, jaki może się dokonywać i faktycznie ma miejsce poprzez aktywność w kulturze.

Owe iskry wywoływane i realizowane poprzez wyżej przytoczone działania edukacyjne stymulują ewolucję osobowości, działają na rzecz bardziej zrównoważonego rozwoju indywidualnego i wspólnotowego rozumianego jako funkcja współdziałania trzech holistycznie ujmowanych obszarów (fizyczno-materialnego, psychicznego i duchowo-uczuciowego³⁶); iskry rozumiane jako procesy m.in.:

- integracji międzypokoleniowej,
- integracji regionalnej, lokalnej, narodowej,
- integracji zespolonej z działaniem indywidualnym,
- integracji zespolonej z nauką osiągnięcia kompromisu,
- uczenia się, nabywania tak wiedzy, jak umiejętności manualnych, mentalnych, społecznych, gospodarczych,
- odprężenia psychicznego, poczucia wolności osobistej, rozwijania wiary w siebie,
- odnajdywania swojego miejsca w świecie,
- akcji na rzecz przeciwdziałania izolacji, wykluczeniom (np. informatycznym),
- likwidacji czy minimalizowania napięć społecznych, konfliktów,
- dialogu z odmiennymi środowiskami, obyczajami, ideami,
- umiejętności prowadzenia dyskursu z poszanowaniem adwersarza, asertywności,
- generowania nastroju zabawy, radości,
- gromadzenia doświadczenia społecznego, rozwoju własnego w wolontariacie, nauki służby publicznej,
- drogi ku samodoskonaleniu się, eksponowania indywidualnej kreatywności,
- nauki podejmowania decyzji za siebie i grupę, uczenia się odpowiedzialności i przewidywania skutków swych działań,
- rozszerzania kręgów towarzyskich, przyjacielskich,
- generowania związku tradycji z nowatorstwem, innowacji w obszarze praktycznym,

³⁵ Maliszewski K.: op.cit., s. 218-240.

³⁶ Borys T.: Dekada edukacji dla zrównoważonego rozwoju – polskie wyzwania, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.baztech-article-BPL2-0017-0005>, 05.03.2017.

- pobudzania własnej i wspólnej kreatywności,
- wykształcenia zdolności organizacyjnych, własnej i grupowej mobilizacji, dyscypliny,
- nauki gospodarowania czasem i zasobami finansowymi,
- uczenia się zasad konkurencji i gry,
- aktywności na rzecz środowiska naturalnego,
- tworzenia struktur demokratycznych.

Jeżeli zatem, jak mówi Ireneusz Krzemiński³⁷, idea społeczeństwa obywatelskiego to proces długotrwały, to wyżej wskazane instytucje w pełni ten proces realizują i przyspieszają; stymulują indywidualny i wspólnotowy rozwój obywatelski poprzez działania kulturalne i edukację, czyli akcje najbardziej skuteczne, acz operujące w dłuższej przestrzeni czasowej.

Bibliografia

1. Apanowic J.: Metodologia ogólna. Gdynia 2002.
2. Augustyniak M.: Myśl społeczno-filozoficzna Edwarda Abramowskiego. Olsztyn 2006.
3. Bogaj A.: Wyzwania i nadzieje edukacyjne w świetle międzynarodowych raportów oświatowych. „Forum Oświatowe”, nr 1(22), 2000.
4. Borys T.: Dekada edukacji dla zrównoważonego rozwoju – polskie wyzwania, <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.baztech-article-BPL2-0017-0005>, 05.03.2017.
5. Burszta W.J.: Praktykowanie kultury. Szkic do problemu, [w:] Ilczuk D., Ratajski S. (red.): Edukacja poprzez kulturę. Kreatywność i innowacyjność. Warszawa 2011.
6. Foldery Domu Kultury Koszutka (październik 2016-marzec 2017).
7. Golka M.: Od reprodukcji kultury do kreacji, [w:] Edukacja..., op.cit.
8. Hausner J., Mazur S.: Państwo i My. Osiem grzechów głównych Rzeczypospolitej. Kraków 2015.
9. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag29/mag29_pl.pdf, 28.02.2017.
10. <http://fundacja.parkslaski.pl/>, 05.03.2017; „Gazeta Parkowa”, 24 lutego 2017.
11. http://www.keanet.eu/docs/execsum_creativity_english%20.pdf, 01.03.2017.
12. <http://www.mdkkoszutka.pl/>, 05.03.2017.
13. Ilczuk D., Ratajski S. (red.): Edukacja poprzez kulturę. Kreatywność i innowacyjność. Warszawa 2011.
14. Jarvis P.: Osobowe uczenie się: uczenie się w działaniu, [w:] Jakubowski W.: Kultura jako przestrzeń edukacyjna – współczesne obszary uczenia się osób dorosłych. Kraków 2012.

³⁷ Krzemiński I.: op.cit., s. 211-216.

15. Kamińska K. (red.): Miejskie wojny. Edukacyjne dyskursy przestrzeni. Wrocław 2010.
16. Koziński J.: Transgresja i kultura. Warszawa 1997.
17. Krzemiński I.: Solidarność. Niespełniony projekt polskiej demokracji. Solidarność po latach. Gdańsk 2013,
18. Maliszewski K.: Ciemne iskry. Problem aktualizacji pedagogiki kultury. Toruń 2013.
19. Morawska I.: Dialog kultur jako wyzwanie edukacyjne, [w:] Myrdzik B., Karwatowska M.: Dialog kultur w edukacji. Lublin 2009.
20. Nikitorowicz J.: Edukacja regionalna i międzykulturowa. Warszawa 2009.
21. Nikitorowicz J.: Wartości etosu jako podstawa kształtowania się tożsamości wielokulturowej, podłoże konfliktów kulturowych i cel edukacji międzykulturowej, [w:] Świat wartości i edukacja międzykulturowa. Cieszyn-Warszawa 2003.
22. Nowicki A.: Portrety filozofów w poezji, malarstwie i muzyce. Lublin 1978.
23. Polak M.: O związkach między kulturą a edukacją, <http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/projekty-edukacyjne/2459-o-zwiazkach-miedzy-kultura-i-edukacja>, 28.02.2017.
24. Sędek A.: Kultura obywatelska w ujęciu Edwarda Abramowskiego, [w:] Roguska A. Danielak-Chomać M. (red.): Współczesna edukacja kulturowa – oblicza, przemiany, perspektywy. Siedlce 200.
25. Sztompka O.: Socjologia. Analiza społeczeństwa. Kraków 2002.
26. Śnieżyński M.: Dialog edukacyjny. Kraków 2001.
27. Wójcik P. (red.), „Kalendarium Wydarzeń Kulturalnych”, nr 1(4), Katowice 2017.
28. Wywiad, 15.03.2017.